BLAADJE 17-3

KNNV vereniging voor veldbiologie

Denkt u aan de contributie!!!

37e jaargang

kwartaalblad KNNV AMSTERDAM

Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging
Afdeling Amsterdam

BESTUUR

Voorzitter (a.i.)
Jan Timmer, Entrepotdok 32b
1018AD Amsterdam. Tel . 020-6274332
e-mail: voorzitter@amsterdam.knnv.nl

Secretaris (a.i.)
vacant
Waarnemend secretaris
Christiane Baethcke, Willem Baerdesenstraat 68 1067 XX Amsterdam
tel. 06-13580780
e-mail: secretaris@amsterdam.knnv.nl

Penningmeester (a.i.)
Paul van Deursen, Albatrospad 60
1021TR Amsterdam tel 020-6855047,
mobiel 06-23165799
e-mail: penningmeester@amsterdam.knnv.nl

Natuurbeschermingssecretaris
Jan Timmer, Entrepotdok 32b
1018AD Amsterdam. Tel . 020-6274332
e-mail: jan.timmer@oriolus.nl

Webmaster
Christiane Baethcke, Willem Baerdesenstraat 68 1067 XX Amsterdam
tel. 06-13580780
e-mail: baethcke@solcon.nl

Lidmaatschap
Ledenadministratie en Nieuwsbrief
Paul van Deursen, Albatrospad 60
1021TR Amsterdam tel. 020-6855047,
mobiel 06-23165799
e-mail: ledenadministratie@amsterdam.knnv.nl

Contributies:
leden: € 32,50; huisgenootleden: €12,50
jeugdleden: € 17,50 (per jaar; inclusief abonnement 'Natura')
Aanmelding nieuwe leden:
door het opsturen van de bon achterin "BLAADJE" of via de website

Opzegging Lidmaatschap:
vóór 01-11-2015 schriftelijk of per e-mail bij de ledenadministratie KNNV A'dam

Financiën
IBAN No: NL91 INGB 0003506096, t.n.v. KNNV-Amsterdam

www.knnv.nl/amsterdam

REDACTIE BLAADJE
Tobias Woldendorp, Roetersstraat 8-2
1018 WC Amsterdam, mobiel 06-52143646
Rob van Dijk Eerste Lindendwarsstraat 20
1015 LG Amsterdam, tel. 020 6816546
Kopijadres tekst: t_woldendorp@kpnplanet.nl
Kopijadres afbeeldingen: info@dijkenco.nl

Sluitingsdatum:
Blaadje 1: 15 januari 2017
Blaadje 2: 15 april 2017
Blaadje 3: 1 juli 2017
Blaadje 4: 15 oktober 2017

Coördinator werkgroepen
Chris van Haagen
e-mail": cglmvh@hotmail.com
tel. 020-6374927 - 06-31088448
Wim Nierop
e-mail: wnierop@chello.nl
tel. 020-6931297 - 06-24743830

Lezingen- en excursie programma (a.i.)
Hein Koningen en Geert Timmermans Teksten over lezingen, cursussen en excursie tot nader order, 2 weken voor sluitingstijd inleveren bij Geert Timmermans Pasteurstraat 17 1097 ER Amsterdam, tel 0641821601
email: harmat4@xs4all.nl

Kantine DNO
Riet Vogel, tel. 020-6947950
Plantenwerkgroep
Peter Wetzels, tel. 020-69 28 352
Paddenstoelenwerkgroep
Christiane Baethcke, tel. 06-13580780
Insectenwerkgroep
Badda Beijne-Nierop tel. 020 69 31 297
Werkgroep Vissen, Amfibieën & Reptielen
Geert Timmermans, tel. 06 41821601
Muurplantenwerkgroep
Valentijn ten Hoopen, tel. 06 24764007
Werkgroep Stadsnatuurbeheer KNNV-Amsterdamt:
contactpersoon: j.w.wertwijn
e-mail: knnv.stadsnatuurbeheer@xs4all.nl

Inhoud

Uit het bestuur	4
Redactioneel	5
Van de ledenadministratie	6
Van de penningmeester a.i.	6
Vooraankondiging Busexcursie naar de Eiffel	7
Excursie naar een uniek natuurgebied	12
Excursie- en lezingenprogramma KNNV- afdeling Amsterdam 3e en 4e kwartaal 2017	17

Omslag:Dagpauwoog; foto Flickr Omroep Zeeland

Uit het bestuur

Een kort stukje dit keer. Momenteel zijn we druk bezig met het opzetten van een aantal activiteiten, zoals mini-cursussen, determinatie cursussen, thema-avonden e.d. Deze willen we breed aankondigen en we willen hier ook graag de werkgroepen bij betrekken. Doel van dit alles is de KNNV wat meer in de schijnwerpers te doen laten staan en het ledenaantal te doen laten stijgen. Komende weken hopen we de globale invulling van de activiteiten rond te hebben.

Dit najaar organiseren we twee extra ledenvergaderingen, beide vergaderingen zijn kort en gaan vooraf aan een lezing. De eerste is op 11 november en de tweede op 16 december. Bij de eerste vergadering staat de benoeming van Martin Camphuijsen tot lid van het bestuur op de agenda. Verder een statutenwijziging. Onze statuten leiden er momenteel steeds meer toe dat wij in juridische procedures niet ontvankelijk verklaard worden, omdat in de statuten niet letterlijk staat dat we voor onze doelstelling met juridische middelen kunnen opkomen. Joost Kazus heeft voor ons een concept tekst opgesteld, die de toets der kritiek van de rechterlijke macht zou moeten kunnen weerstaan. Joost wordt hier hartelijk voor bedankt. Indien op de vergadering het quorum voor een statutenwijziging niet gehaald wordt, dan dient er een tweede vergadering belegd te worden. Dit hebben we alvast gedaan, omdat de kans dat dit wel gehaald wordt klein is.

Hetty Litjens heeft ons tot nu toe vertegenwoordigd bij het parkenoverleg. Martin Camphuijsen is ook lid van het parkenoverleg en nu hij tot het bestuur gaat toetreden, ligt het meer voor de hand dat hij die taak overneemt. Op deze plek willen wij in ieder geval Hetty heel hartelijk bedanken voor de enorme inzet waarmee ze dit gedaan heeft.

Voor volgend voorjaar zijn we van plan om met de bus naar de Eiffel te gaan. We hebben een goede aanbieding van een hotel in het plaatsje Gemund, aan de rand van het nationaal park Eifel, een prachtig gebied! Het is echter alleen financieel haalbaar als er voldoende belangstelling is. Elders in blaadje staat een vooraankondiging, met het verzoek te reageren als u belangstelling heeft. U legt zich dan nog nergens op vast, maar voor ons is het een signaal dat we verder kunnen met de organisatie.

Jan Timmer Voorzitter a.i.

Redactioneel

Op het balkon spant een spin haar ijle web. Het vorig jaar geïnstalleerde insectenhotel verschaft inmiddels naast een zespotige portier ook werk aan achtpotigen. Natuurinclusief bouwen heeft de toekomst. Zelfs op de (tweede) verdieping van een 19e eeuws pand aan de rand van het centrum ervaar ik dat. Ik zie zowieso meer kansen dan ooit tevoren voor natuur in de stad. Dat heeft te maken met het toenemend bewustzijn van landschapsarchitecten. Ik schreef er al eerder over, want: als je toch een verbreding van een snelweg toestaat, kun je maar beter zorgen dat de taluds onder de viaducten zo zijn vormgegeven dat ze plaats bieden aan bijenvolken (nodig: talud onder hoek van 45 graden, betonnen grastegels, met uitsparingen voor zand, schaduw en vooruit, ruimte voor wat met de wind meegeblazen waterdruppels).

Maar hoeveel natuur kan de stad aan? Ik schrijf dit omdat er een gevaar schuilt, dat er analoog aan de hetze van de Amsterdammer tegen de toeristenstroom, er verzet kan komen tegen overlast, veroorzaakt door biodiversiteit.
“Zou dat echt een dergelijk vaart lopen?” hoor ik u denken.

Ja. Laat ik het illustreren met een voorbeeld: vorige week kreeg een jonge merel tussen 19.00 uur en 22.00 uur les in het treiteren van poezen. De ouders hebben drie uur lang de alarmroep ingezet om een poes op het balkon van de buren (veiligheidshalve afgezet met gaas) te bestoken. Schijnaanval op schijnaanval, avond na avond. Een kakafonie aan verbaal geweld. Vroeg gaan slapen was uitgesloten. Als elke straat 20 merelparen telt en net zo veel poezenbalkons herbergt, dan is het eind zoek en verlang je hevig naar de relatieve stilte van de rolkoffers.
Nee. Zelf hoor ik als geboren vogelaar altijd en overal vogels, maar ik weet ook dat horden stedelingen niet eens door hebben dat er vogels kwetteren. Ze horen het domweg niet, omdat het niet in hun auditieve systeem zit.

Dus laat die natuur de stad maar binnenkomen. Scheelt ook weer vieze reiskilometers de stad uit. Al moet u binnenkort toch echt de bus in, want er komt me er toch een aantrekkelijke meerdaagse buitenlandse excursie voorbij!

Tobias Woldendorp

Van de Ledenadministratie

Het afgelopen kwartaal hebben wij vijf nieuwe leden kunnen verwelkomen: Beatrice Mantel, Johan van Vliet, Randi Boon, Afra van den Berg en Niels Visker.

Bij deze allen nogmaals van harte welkom!

Nog steeds kan het bestuur hand- en spandiensten gebruiken bij de ledenwerving. Laat van je horen!
Willen de leden, die in het vervolg ook de herinneringsmails (convo's) voor onze activiteiten of Blaadje digitaal en/of schriftelijk willen ontvangen dit doorgeven aan: ledenadministratie@amsterdam.knnv.nl ?
Van enkele leden worden de e-mails geretourneerd en blijkt het email adres niet meer te kloppen of zit de mailbox vol. Graag even controleren.
Volgens oude afspraken ligt ledenlijst van de vereniging ter inzage in de bestuurskast op de Nieuwe Ooster.

Nog niet alle leden hebben de contributie voldaan. Zij zullen binnenkort een herinnering ontvangen.

Paul van Deursen ledenadministratie KNNV-Amsterdam

Van de Penningmeester a.i.

De financiële situatie van onze vereniging is ongewijzigd.
De afgelopen succesvolle busexcursie heeft een klein positief saldo opgeleverd.
De administratie voor de busexcursie is ditmaal gedaan door Carla Kuit, waarvoor veel dank van het bestuur.
De druk- en verzendkosten van BLAADJE waren zoals verwacht.
De werkgroepen zijn financieel tot nu toe zeer terughoudend geweest.

Dank aan allen, die om niet – ik denk vooral aan de excursieleidsters en leiders – hun inspanningen hebben geleverd.

Aan de inning van de nog openstaande contributies wordt gewerkt.

Paul van Deursen penningmeester a.i. KNNV-Amsterdam

Vooraankondiging Busexcursie naar de Eiffel

We zijn van plan volgend jaar, in de laatste week van mei, de week na Pinksteren, een meerdaagse bustocht naar de Eiffel te organiseren. En wel naar het plaatsje Gemund, ongeveer 20 kilometer ten oosten van Monschau. Een stadje in het midden van de Eiffel.

De omgeving van Gemund is zowel in botanisch als faunistisch opzicht bijzonder rijk. De flora is kalkrijk en doet denken aan die van Zuid-Limburg. Wat vogels betreft is het zeer rijk. In de directe omgeving broeden grote gele kwikstaart, kleine en middelste bonte specht, vuurgoudhaantjes en vooral veel kramsvogels. Een dorp verderop broedt een oehoe en Monschau heeft een populatie waterspreeuwen. Verder zijn wespendief en rode wouw een algemene verschijning.
We hebben een hotel gevonden, die een gunstige aanbieding heeft en ook een ruimte die we als groepsruimte kunnen gebruiken. Tevens is het hotel gelegen aan een riviertje, aan de rand van het nationaal park.

Of dit allemaal financieel haalbaar is hangt af van het aantal deelnemers. Er zijn twee opties:
Een reis van 3 dagen (2 overnachtingen inclusief ontbijt en diner) , of een reis van 4 dagen (3 overnachtingen inclusief ontbijt en diner). Dit alles exclusief overige versnaperingen en de pannenkoeken maaltijd op de laatste dag.
De kosten voor de driedaagse variant bedragen € 130 tot 170 en de vierdaagse variant komt tussen waarschijnlijk ergens tussen de € 170 en 210 uit. We zullen uiteraard proberen de kosten zo laag mogelijk te houden. In principe is de prijs gebaseerd op twee personen op een kamer. Een eenpersoonskamer is ook mogelijk, maar daar staat een meerprijs tegenover.

Wil een ieder die hier in principe belangstelling voor heeft dit voor 1 november aan mij laten weten. En dan wil ik ook graag weten of de voorkeur naar de 3 of de 4 daagse variant uit gaat. Uiteraard is dit geen definitieve opgave maar een peiling. Afhankelijk van het aantal reacties nemen we begin november de beslissing of we het door zullen laten gaan.

Reacties: bij voorkeur per email naar mij: voorzitter@amsterdam.knnv.nl , of telefonisch (voor 1 september en na 10 oktober): 06-10893577

Jan Timmer

Essentaksterfte biedt natuur nieuwe kansen

Spoorzicht in Diemen (3,5 ha.) is de proeftuin van de KNNV-werkgroep Stadsnatuurbeheer. Hier vinden kleinschalige tests plaats die gemonitord worden op de gevolgen van bepaalde beheer ingrepen. In het park staan veel exemplaren Gewone es, Veldiep, Zwarte els, Zachte berk en Kraakwilg.

Gewone es (Fraxinus excelsior) is een “bergboom” die graag leeft op de hellingen van vochtige dalen. Waarschijnlijk omdat hij gevoelig is voor bodemrust, graag staat in een wat voedselrijkere omgeving, voldoende doorluchting wil, en stromend water beter verdraagt dan stilstaand water. Op hellingen vindt hij dat allemaal. Bergbomen lenen zich erg goed als laanboom. Een straat is voor bomen een bergachtig gebied. In steden zul je hem vaak aantreffen, maar meestal als cultivar.

In de Nederlandse natuur doet de Gewone es het goed, vooral in polders op de dijkvoet,
in beekbeddingen, in essenbronbos, in essenvogelkers bos, en in essen-iepenbos. In dat essen-iepenbos komt hij in Spoorzicht voor als grote boom, en in het elzenbronbos als zaailing.
Een volwassen es is beeldbepaler, laat in het blad en dan is het onder de kroon zo donker dat alleen ruigtkruiden, stinsenflora en winterannuellen kans maken, en zolang nog bladloos een kroonkoepel over stinsenplanten en op nattere delen paarbladig goudveil. Hij kan tot 30 meter hoog worden en wellicht een kleine 200 jaar oud.

Sinds 1980 valt landelijk in toenemende mate essensterfte op. Des te opvallender omdat essen zeer oud kunnen worden (de oudst bekende geknotte es is ruim 500 jaar oud).
Oudere essen sterven trager, 20-30 jaar is niet uitzonderlijk, het is dan een traag ziekteproces.
Eerst valt op dat in de kroon bladeren verwelken, dan worden de buitenste takken kaal en vallen af,
en als laatste vertoont de bast donkere plekken waar de bast eraf is gevallen. Dan valt hij om.
Als de eerste takken vallen, valt vaak op dat er meer aantastingen zijn: er zijn vaker bloesemgallen, en je ziet meer Echte en Sombere honingzwam in de nabijheid van de stam.

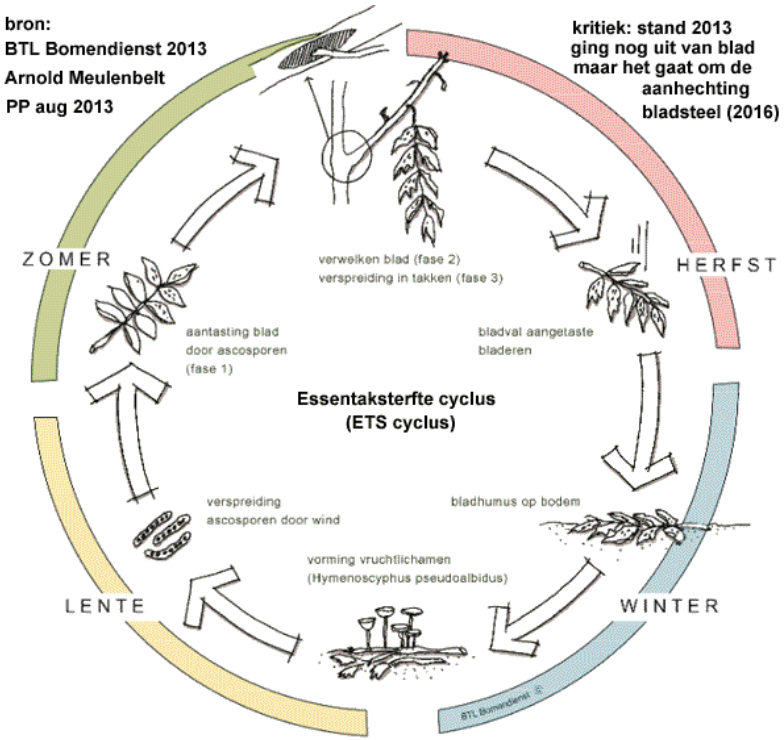

Essentaksterfte cyclus

Er zijn minimaal 4 oorzaken van ziekte bij essen, en de nu bekendste is het Vals essenvlieskelkje (Hymenoscyphus fraxineus). Dat is een zwakteparasiet, een schimmel met 2 stadia per jaar, een geslachtelijk (zwammetje) en een ongeslachtelijk stadium met een eigen soortnaam (Chalara fraxinea). De schimmel tast het wortelstelsel aan, maar ook blad, tak, en bast.

Essentaksterfte of essenziekte wordt ook wel essenverwelkingsziekte genoemd, en lijkt op de iepenziekte, ook bladverwelking door een schimmel met taksterfte tot gevolg. Bij de iep wordt de schimmel uitsluitend over gebracht door een kever die onder de bast eieren legt, bij es door sporen in de lucht. Zieke iepen worden preventief gekapt om te voorkomen dat het kevertje de ziekte kan overdragen. Bij zieke essen heeft preventief kappen om die reden dus geen zin.

In Spoorzicht komen zieke essen voor sinds 2008. Dat jaar werd voorafgegaan

door een grote baggerklus waarbij vanaf de wallekant werd gebaggerd met zwaar materieel, en de bagger werd gestort binnen de boomspiegel.

Proefveldjes in het park wijzen uit dat dunning door het trekken van essenzaailingen leidt tot het verdwijnen van mycoflora gedurende 5 jaar, en leidt tot toename van parasitaire schimmels zoals de Elzenweerschijnzwam. Baggerstort op de wallekant in 2007 leidde tot het direct verdwijnen van de bodemmycoflora en het verschijnen van zwakteparasieten zoals Berkenzwam (berkendoder), Elzenweerschijnzwam, en Echte en Sombere honingzwam. Pas na 8 jaar herstellen de mycorrhiza soorten zich voorzichtig en gestaag. En in die 7 jaar tijd van afwezigheid zijn bomen met vaste begeleiders extra bevattelijk voor aantastingen. De es heeft zulke mycorrhiza begeleiders niet, althans niet fructificerend, dus niet aantoonbaar. Het blijkt echter dat juist de essen op plekken waar bagger is gestort, al jaren ziek zijn.
De eigenaar van een terrein heeft zorgplicht, maar als hij daar in redelijkheid aan heeft voldaan, en aannemelijk kan maken dat het risico klein was, dan is hij niet aansprakelijk. Als een tak een huis ramt, of op het spoor belandt, dan is die zorgplicht verzaakt. Sommige bomen staan nou eenmaal op plekken waar het risico te groot is om een zieke boom te laten staan.

Moeten ze niet allemaal meteen weg, dan? Nee, het deskundigenadvies zegt dat de eigenaar terughoudend moet zijn met het kappen van bomen met essenziekte. DNA-onderzoek heeft uitgewezen dat sommige essen resistent zijn of dat kunnen worden. Niet alleen zijn sommige rassen weerbaarder dan andere, maar sommige individuen zijn ook weerbaarder dan andere individuen van een en dezelfde soort. Door het testen op gen-markers is de mate van resistentie voorspelbaar.

Terreinbeheerders hebben bij voorkeur inheemse bomen die nog niet voorkomen in een bepaald gebied, maar er wel hadden kunnen staan, zoals fladderiep. Daarmee kun je zieke essen vervangen, zonder ernstige biotoopschade aan te richten Om te kunnen vervangen, zul je eerst moeten kappen.

Vellen (inboeten) leidt tot herplantingsplicht. Dan moet er dus ook plek zijn om de vervanger te kunnen planten. Gewone es laat zich in een nat gebied niet zomaar doden. Na kap loopt de stobbe of stam gewoon weer uit. De boom wortelt te diep om de kluit zo maar even eruit te trekken. Daarvoor zijn zware machines nodig of gif (roundup). Eruit trekken, zwaar materieel inzetten, wordt ernstig ontraden, omdat nog gezonde bomen dan ook ziek worden. Het gif gebruik is inmiddels door Europa verboden. Kluiten verwijderen is, kortom, in nat gebied geen optie.

Dunnen is het verwijderen van (zieke en gezonde) bomen opdat andere bomen de ruimte krijgen om verder te groeien. Vervanging is dan uitgesloten. In plaats van kluitverwijdering kun je stobben of knotten, want dat beperkt de reikwijdte van de takworp, en daarmee de potentiële schade.

Dunning door zwaar materieel is riskant. Maar als je boomverzorgers met kettingzaag de boom instuurt, kan veel kleinschaliger en met lichtere voertuigen gewerkt worden. En op die manier kan dunning positief uitvallen. Spoorzichtbeheer kan overgaan tot vorming van knotessen, hakhoutstoven en lichtbanen op plekken waar stormschade een groot gevaar vormt.
Meer variatie in de houtopstand maakt het natuurpark mooier en rijker qua natuurwaarden, mits de explosie van ruigtkruiden, als gevolg van plotseling meer licht op de bodem, kan worden ingedamd.

Beeld essentaksterfte; Jan Willen Wertheim

Voor typerende landschapselementen zoals de Zuidlimburgse grubben en hellingbossen, of de Achterhoekse beekdalen, kan dunning totaal verkeerd uitpakken, en is inboeten, dus kap met wettelijk verplichte vervanging met resistente inheemse soorten (fladderiep of wilde kers), een oplossing. Dat is wellicht zelfs de enige weg om de zeldzame ondergroei in stand te kunnen houden.

Er liggen dus nieuwe kansen voor de natuur, maar de aanpak verschilt van geval tot geval.

Jan Willem Wertwijn Werkgroep Stadsnatuurbeheer

Bronnen zijn te vinden via: https://werthof.home.xs4all.nl/spoorzicht/essentaksterfte.html

Excursie naar een uniek natuurgebied

Met bijna 40 belangstellenden reden we met de Groengrijsbus op Sint-Jan (24 juni) naar de Dintelse Gorzen, een buitendijks natuurgebied nabij Steenbergen, op de grens van Noord-Brabant en Zeeland.
Enkele Sint-Jansvlinders deden de naam van de geboortedag van Johannes de Doper eer aan, maar verder werden weinig vlinders gezien. Wat Grasmotten, een Groot dikkopje, een Atalanta en een Bruin zandoogje, dat was het zo'n beetje. Verder een Heidelibel. En een rups van de Plakker.
Enkele deelnemers waren onderweg naar de bus al drijfnat geworden en de excursie begon dan ook onder de paraplu's. Gelukkig klaarde het later op, want anders hadden we uren in de regen moeten lopen. We hadden dit keer maar één bezoek op het programma, zodat we de tijd hadden om in alle rust hier rond te lopen, een heerlijk relaxte wandeling.
Maar eerst drinken we koffie met (appel)gebak in het gezellige restaurant Benedensas.
Voor enkele deelnemers was het terrein te gortig, zodat Riet en Ria een naburige bunker bezochten met een tentoonstelling over de 2e wereldoorlog en na een theepauze een wandeling maakten langs een bloeiend dijkje en zich zo ook uitstekend vermaakten.
We verzamelden aan het begin van het gebied en stonden midden in de pepermuntlucht van de begroeiing tot gids Petra ons het een en ander vertelde over de Dintelse Gorzen.
In het vorige Blaadje heeft u daar al veel over kunnen lezen.

Bot vangen
Er waren 4 vrijwilligers als gids aanwezig; achter hen aan gingen we in een lang lint langs de Botkreek. Die wordt zo genoemd omdat door de gelijke diepte van zo'n 70 á 80 cm de kreek snel leegstroomt, zodat arme omwonenden in het verleden hier gemakkelijk vis (Bot) konden vangen.
In die kreek heeft men geen last (meer) van Blauwalg. Helemaal vanuit de Donaudelta is hier de quaggamossel heen gestroomd, die zorgt voor helder water!
Onderweg wezen de gidsen ons de prachtige planten aan, zoals Ruwe bies, Rietorchis, Agrimonie, Adelaarsvaren, Vleeskleurige orchis. Het gebied staat ook vol Heelblaadje. Dat zou geneeskrachtig zijn, vooral bij botbreuken. De gids liet ons voelen hoe sterk het Kamgras is.
Vogels hoor en zie je hier ook veel. De lucht was vervuld van het gezang van Tjiftjaf, Tuinfluiter, Spotvogel (!), Merel en Grasmus.

Interieur restaurant; foto Peter Wetsels

Rups van de plakker; foto Trees Kaizer

Sint Jansvlinders; foto Trees Kaizer

Steenrode orchis; foto Loes van der Feen

Kleverig

We treffen hier veel fraai geel Kleverige ogentroost aan. Knijp maar eens boven in, dan kleven je vingers meteen. En als je met de loep kijkt zie je hele kleine druppeltjes zitten.

Als je door de loep naar het bijzonder kleine Melkkruid kijkt zie je fraai gespikkelde blaadjes.

De gids wijst ons grote bossen bramen aan: het is de Dijkviltbraam, herkenbaar aan de witte onderkant van de blaadjes, en ook aan de relatief grote bloemen.

Boven het moeras wiekt een Bruine kiekendief en een Lepelaar vliegt op vanuit het water.

De gids wijst een Speerdistel aan, Moerasandijvie, Gewone klit en Gele morgenster. Er staat ook een bosje Valse zegge. De Koekoek laat zich horen en we

ontdekken een paartje Roodborsttapuit.
We komen langs het Paardengat. Ooit waren hier paarden in de diepte tussen het riet geraakt.
Nu is er prikkeldraad geplaatst.
We zien Boompiepers opstijgen en Gierzwaluwen over ons heen cirkelen, ook Oeverzwaluwen glijden langs.
De wandeling gaat door een bossiger gebied, langs Kluwenzuring en Heen.
Hier staan Meidoorn en Boswilg, een schuine boom met Gewone haarmuts (mos).
In de diepe Puitenkuil kun je – vreemd genoeg – geen kikkers vangen, maar Waterschorpioen en Staafwants.
De Brede wespenorchis staat hier. Onze eerste groep is wat verder vooruitgelopen, zodat we even wachten op de anderen en van de gelegenheid gebruik maken om te pauzeren voor een boterham.
Hier staat Heemst, met dat zachte blad, ook een officieel geneeskrachtig kruid.
Verder lopend zien we de voormalige zeehondenplaat, inmiddels vast aan de gorzen door het dichtslibben van de kreek.

Rollebollen
Hier staat Aardbeiklaver; lijkt op een framboos! Een paar onbegroeide stukjes zijn woelkuilen; door daarin te rollebollen raken grazers hun parasieten kwijt.
Vroeger kenden we alleen boterbloemen, tegenwoordig onderscheiden we meerdere soorten, o.a. de Behaarde boterbloem. In het volgende zoutere gebied staat Moeraszuring, Moerasrolklaver, Zulte aster (oude naam was Zeeaster), Zilte zegge en Zilte rus, Zoutgras. Vanuit het bos horen we voortdurend jonge Bosuilen roepen. Zeekraal staat hier en Dunstaartje (met minieme witte bloempjes), Zulte en Goudknopje, afkomstig uit Zuid-Afrika en voor het eerst bij ons gezien in Delfzijl. Ganzen hebben voor de verdere verspreiding gezorgd.

Langs een volgende kreek staat veel Kleine watereppe; negen jaar geleden is dat met 3 plantjes begonnen. Door de komst van nieuwe soorten verdwijnen er vaak ook weer planten, zoals het Wilgenroosje.
Langs de oever prachtige lila Zwanenbloemen. Het is hier vrij zompig, zodat we het hoger gelegen bos in vluchten. De gids heeft laarzen aan, maar wij niet.
Waterpeper staat hier ook. Proef eens een stukje blad. Als je het hebt weggegooid houd je er een peperige tong van over.
We komen bij de Volkerak, in de verte varen schepen. Verheugd zijn we over een zingende Veldleeuwerik.

Morgenster; foto Loes van der Feen

Kleine watereppe met Zwanenbloem; foto Loes van der Feen

Wespspin; foto Loes van der Feen

Goudknopje; foto Loes van der Feen

Een nieuwe soort

Veel Parnassia zien we, maar hij bloeit nog niet; o ja, toch, ééntje, en verderop nog wat meer.

Bitterling staat er, Gevleugeld hertshooi, Viltig kruiskruid, te veel om op te noemen. We lopen dwars door duizenden Moeraswespenorchissen. In een struikje hebben maar liefst 4 Wespspinnen hun web geweven. Een Grote zilverreiger vliegt over. We lopen een landtong op om te zoeken naar de Steenrode orchis. We zien er maar een paar. Overweldigend veel Goudknopjes staan langs de oever!

Langs een vogelkijkhut wandelen we terug en horen nog de Sprinkhaan(riet)zanger. Vanuit een boom bij het restaurant horen we een Zomertortel! We zien hem alleen maar wegvliegen.

We zijn toe aan een kopje koffie, na deze relaxte wandeling van 7,6 km.
Ja hoor, Evert heeft met zijn groep weer wat bijzonders gezien: een Boomvalk die een gierzwaluw had gevangen. Iemand anders had een rover met een eend weg zien vliegen.
Er zijn lijsten gemaakt van de planten- en vogelwaarnemingen. Wellicht worden ze op de site gepubliceerd en anders kunt u er bij Peter Wetzels naar vragen.
We zijn hem (en Carla Kuit) dankbaar voor de perfecte organisatie!

Het op één na oudste waterwerk wordt bij Benedensas gevormd door het historische sluizencomplex. Je kunt er met een bruggetje overheen, na 10 minuten wachten en dan snel, want na het klinken van een bel gaat de brug weer open en moet je opnieuw 10 minuten wachten. Bij onze komst zorgde het systeem zelfs voor een korte tweedeling in het gezelschap.

Dit was ook weer zo'n excursie naar een gebied waar je nauwelijks komt, in de middle of nowhere, waar de grote bus over kleine weggetjes moest laveren. De chauffeur vond het zelf ook wel spannend. We kruipen door het saaie dorpje De Heen, met diverse 'crematoriumtuinen', ook wel kattenbaktuinen genoemd. Dat moest verboden worden, verzucht iemand.

Voor de halfjaarlijkse pannenkoekentest vervoegen we ons bij Bakhuys De Heen, een verrassend grote gelegenheid. Ze zijn lekker, de bediening vlot, het personeel vriendelijk; een hoog cijfer dus!

Frans van der Feen

Excursie- en lezingenprogramma KNNV- afdeling Amsterdam 3e en 4e kwartaal 2017

LET OP:
De **KNNV-lezingen** en **vergaderingen** vinden plaats in de kantine van de **Groenvoorziening** van **Gedenkpark (begraafplaats) De Nieuwe Ooster (DNO),**
Ingang Rozenburglaan 5, 1097 GA Amsterdam (dus geen Kruislaan!)
Vanaf de ingang Rozenlaan (achter het hek kan worden geparkeerd) is het ca. 5 minuten lopen naar de kantine.
Vanaf halte Kruislaan/Middenweg tram 9 en bus 15 is het 10-15 minuten lopen.
Vanaf halte Zaaiersweg bus 41 is het 5-7 minuten lopen.
Wij mogen 's avonds van ca. 19.30 uur tot 22.30 uur van deze ruimte gebruik maken voor lezingen en vergaderingen. **Tussen 19.30 en 20.00 uur is het hek geopend, tenzij anders bij de beschrijving van de lezingen is aangegeven. Om 20.00 uur wordt het toegangshek van DNO gesloten!**

Openbaar vervoer: dienstregelingen veranderen per seizoen! Ga tijdig van huis, er kan 10 minuten verschil in de vertrektijd zitten. In het weekend verandert het nummer van de bus hier en daar, kijk even op de bushalte hoe het in elkaar zit. Bij twijfel: bel het openbaar vervoer (0900 9292, € 0.70 per minuut), internet: **www.9292ov.nl**
Alle excursies, lezingen, cursussen, verslagen, foto's en de waarnemingen staan ook op de website van de afdeling, internet: www.knnv.nl/amsterdam
Afkortingen opstappunten:
AS Amstelstation, **CS** is Amsterdam-Centraal Station, **DD** is station Duivendrecht, **SD** is Amsterdam-Sloterdijk, **WTC** is station WTC, parkeerterrein ABN/AMRO.
Hoe bent u verzekerd?
Van verschillende zijden is ons gevraagd of je tijdens een KNNV-activiteit, zoals een excursie, verzekerd bent. Wij hebben dat nagevraagd bij het hoofdbestuur. Daarop kregen wij een uitgebreid antwoord. De essentie zullen we hieronder weergeven.
Landelijk heeft de KNNV een WA-verzekering (wettelijke aansprakelijkheid) afgesloten. Deze geldt alleen voor KNNV-leden tijdens KNNV-activiteiten. Donateurs en introducés zijn dus niet verzekerd. Ook de reis van huis naar de KNNV-activiteit en terug is niet verzekerd. Het is dus van belang zelf voor een goede WA- verzekering te zorgen. De KNNV-verzekering is vooral een vangnet, voor als de eigen verzekering ontbreekt, of niet toereikend is.
Klaas Kaag, KNNV afd. Den Helder, overgenomen uit Op de Kop 2005, nr. 3.

Zaterdag 8 juli 2017 Excursie Visserspad tussen Zandvoort en Overveen o.l.v. Ria Simon

De vroegere vissersbevolking van Zandvoort, en daarvan vooral de vrouwen, gebruikte het Visserspad om van Zandvoort met hun waar naar de vismarkt in Haarlem te gaan. Het pad liep deels door het middenduin, bij Kraantje Lek begon de verharde weg. Langs het Visserspad tref je lage duintjes en duingraslanden met duindoorn, kamperfoelie, slangenkruid, heide of steenanjer, geel walstro, grote tijm, bitterkruid –waarop misschien ook wel zijn parasiet bitterkruidbrem- raap- vertakte leeuwetand en meer.

Voorbij het uitzichtpunt wordt de vegetatie anders: meer bomen. In de omgeving van Kraantje Lek treffen we ook bosplanten als glad parelzaad en ruig klokje aan. De wandeling eindigt bij station Overveen en betreft een hele dagexcursie.

OV: trein Amsterdam CS (ri Zandvoort) 9.19 uur, A'dam Sloterdijk 9.24 uur.

We verzamelen na aankomst van de genoemde trein, 9.49 uur, op het perron van station Zandvoort.

Zondag 9 juli 2017 Streepexcursie Duivendrecht Hok: 124-482 o.l.v. Peter Wetzels

Verzamelen om 10.30 uur Bij de uitgang Station Duivendrecht oostzijde. Voor de St. Urbanuskerk (Coördinaten 124.38 - 481.94)

Het hok bestaat uit een weg met vooroorlogse bebouwing met daaromheen nieuwbouw. Er lopen ook twee spoordijken door het hok.

De excursie duurt tot 16.00 uur.

De streepexcursie is ook voor beginnende inventariseerders. Basiskennis van de Flora is vereist. Determineren wordt geoefend met een flora (Heukels of Eggelte). Aanmelden (niet verplicht) bij en informatie van Peter Wetzels kan met een mail naar floronamsterdam@gmail.com. Zet in de titel Aanmelding Duivendrecht.

Zaterdag 15 juli 2017 Een dagwandeling over de ZWpunt van Texel o.l.v. Jan Simons

Deze wandeling gaat vanaf de Mokbaai met kwelder langs het vogelreservaatje De Petten (met o.a. grote stern) naar het vogeluitkijkpunt De Geul (lepelaars en aalscholvers) en langs de Horsmeertjes naar de jonge duinvallei Kreeftepolder en iets verder het wijde strand De Hors met uitgebreide vorming van nieuwe duintjes en valleien. Hierbij is veel schoons van natuur en landschap te beleven. We zijn altijd onder de indruk van de floristische rijkdom van dit deel van Texel. Een greep hieruit: in de Kreeftepolder: moerasweegbree, moerswespenorchis, rond- en klein wintergroen, teer guichelheil, parnassia, waterpunge, sierlijke vetmuur, stijve ogentroost; verder een rijke duinflora en zoutplanten in de Mokbaai.

Ook is er een rijke avifauna met o.a. lepelaar, kluut, wulp, plevieren, eidereend, moerasvogels. We letten ook op mossen, korstmossen, en bij goed weer ook op vlinders en andere insecten.
Het is een volle dagexcursie, dus neem brood en drinken mee.
OV: trein: van Amsterdam CS (ri Den Helder) 8.43 uur, A'dam Sloterdijk 8.45 u, aankomst Den Helder 9.56 u, dan bus 28 (v 10.12 u) naar de veerhaven. We hebben dan de boot van 10.30 u. We nemen de boot terug om 18.00u of 19.00 u.
Advies: check deze tijden nog even, kort voor de excursiedatum.

Zaterdag 22 juli 2017 Sprinkhaaninventarisatie Amstelveense en Kleine Poel o.l.v. Geert Timmermans & Michiel Boeken
Tijdens de algemene inventarisatiedag (18 juni 2016) van de Amstelveense Poel is de zompsprinkhaan aangetroffen. Het bleek dat deze sprinkhaaan voor het eerst in De Poel is waargenomen en de waarneming niet past in het bekende Nederlandse verspreidingsgebied. We gaan dit verder onderzoeken! Wij verzamelen om 10.00 uur op de parkeerplaats aan de Doorweg (hoek laan Nieuwer-Amstel. Aanmelden verplicht bij Geert Timmermans: harmat4@xs4all.nl
Zaterdag 5 augustus 2017

Excursie naar botanische tuin Arboretum De Dreijen in Wageningen o.l.v. Ria Simon
Het Arboretum De Dreijen werd in eerste aanleg (1 ½ ha) ontworpen in 1895-96 door de bekend tuinarchitect en dendroloog Leonard Springer (1855-1940). Hij was van 1897-1900 in Wageningen lector in de tuinkunst aan wat is begonnen als de Rijkstuinbouwschool, later Landbouwhogeschool werd en tegenwoordig Wageningen Universiteit en Onderzoek is.
Springer werkte vooral in de landschapsstijl. In later jaren werden verscheidene uitbreidingen en veranderingen aan de tuin gerealiseerd, o.a. pinetumdeel, kruidentuin, rots- en vijverpartij. In de huidige tuin is een deel van Springers padenpatroon en de hoofdopzet met doorzicht over de hoofdas van de tuin bewaard gebleven.
Tegenwoordig valt de tuin niet meer onder Wageningen Universiteit en is in beheer (en onderhoud) bij Beeldengalerij Het Depot van de Stichting Utopa. Beeldengalerij Het Depot is gevestigd in het naastgelegen vroegere universiteitsgebouw dat stijlvol is gerestaureerd, uitgebreid en ingericht tot een kunstcentrum voor beelden.
In het Arboretum zijn fraaie collecties, o.m. pioenrozen, hosta en blauwe regen. Sommige collecties vallen onder de Nationale Planten Collectie (NPC). Verder is er een fraaie bomencollectie te zien, waar onder exemplaren uit de eerste aan

legtijd, zoals de imposante mammoetboom (geplant in 1896). Ook is het vroegere pinetum (naaldbomencollectie) in ere hersteld, tevens met onderbegroeiing van heideachtigen, gagel en brem.
Het Arboretum is gelegen aan de Generaal Foulkesweg / hoek Arboretumlaan.
OV: trein Amsterdam CS 8.55 uur, spoor 4, IC ri Nijmegen, Amstelstation 9.03 uur, Utrecht 9.24 uur = niet overstappen, Ede-Wageningen 9.48 uur. Hier uitstappen.
Of: Station Bijlmer Arena 9.02 uur, spoor 7 IC ri Venlo, Utrecht 9.19 uur spr 18 overstappen 9.24 uur spr 19, IC ri Nijmegen (is zelfde trein als 8.55 van A'dam CS), Ede-Wageningen 9.48 uur. Hier uitstappen.
We verzamelen voor het station bij bus 86 die naar Wageningen (ri W.busstation) gaat. Uitstappen in Wageningen halte Arboretumlaan. Vanhier is het enkele minuten lopen naar het Arboretum.

Zondag 20 augustus Inventarisatie-excursie Amsterdamse Zuidas west, hok: 119-483 o.l.v. Peter Wetzels
Verzamelen om 10.30uur, hoek Parnassusweg en Fred Roeskestraat bij de Bagels & Beans. Dit is 300 meter lopen vanaf station Amsterdam-Zuid. (Coördinaten 119.62 - 483.86) Parkeren in de buurt is zondags gratis.
Aan de voet van de kantoortorens van de Amsterdamse zuidas is het goed zoeken naar enig groen. Maar het hok omvat meer. Een begraafplaats, restanten van een botanische tuin en idem van sportparken. Ruige groenstroken langs de taluds van de snelweg en stukjes woonwijken. Zelfs zijn er nog overhoekjes die ontsnappen aan de poetswoede. We gaan na of de tientallen jaren van bouwactiviteiten in de buurt terug te vinden zijn in de samenstelling van de vegetatie.
De excursie duurt tot 16:00.
De excursie is ook voor beginnende inventariseerders. Basiskennis van de flora is vereist. Determineren wordt geoefend met een flora (Heukels of Eggelte).
Aanmelden (niet verplicht) bij en informatie van Peter Wetzels kan met een mail naar floronamsterdam@gmail.com. Zet in de titel Aanmelding Zuidas.

Vrijdag 25 augustus 2017 Nacht van de Vleermuis o.l.v. Fons Bongers
In het kader van de Internationale Nacht van de Vleermuis wordt in 2017 door de KNNV Amsterdam wederom aandacht besteed aan onze meest intrigerende nachtelijk vliegende vrienden. In het Flevopark en omgeving, zullen we een mooie wandeling maken. Tijdens de wandeling zullen we mede met behulp van vleermuisdetectoren waarschijnlijk de meest voorkomende soorten vleermuizen waarnemen zoals gewone dwergvleermuis, laatvliegers, rosse vleermuis en ruige dwergvleermuis, maar mogelijk ook voor Amsterdam zeldzame soorten zoals watervleermuis en ….. Verzamelen om 21.00 uur bij de ingang van het Flevopark

bad (is zwembad is eindhalte tram 7 en 14).

Zaterdag 26 augustus 2017 Nachtvlinderonderzoek Geuzenbos o.l.v. Trees Keizer & Geert Timmermans.
In de nacht van 26 op 27 augustus 2017 vindt de Nationale Nachtvlindernacht (NNN) weer plaats. In dat kader organiseert KNNV, afdeling Amsterdam op zaterdag 26 augustus een nachtvlindernacht in het Geuzenbos. In 2016 is het zuidelijk deel van het bos geïnventariseerd en dit jaar gaan we het noordelijk deel onderzoeken. Er worden lakens met felle lampen opgezet, bomen met lokstof gesmeerd etc.
De avond zal starten om 21.30 uur en eindigen rond 01.00 uur. In verband met de maximale groepsgrootte (15 personen!) is het aanmelden verplicht. Dat kan door een mail (harmat4@xs4all.nl) te sturen naar Geert Timmermans.

Vrijdag 8 t/m zondag 10 september 2017 Het Noord-Hollandse zoogdieren-vissen-weekend 2017
Al vier jaar op rij hebben we een gezellig en leerzaam zoogdieren vissen weekend gehad. Dus we gaan gewoon door! Om spreiding over de provincie te houden hebben we dit jaar gekozen voor Waarland. Waarland ligt in het poldergebied tussen Heerhugowaard en Schagen. Het duingebied van Noord-Holland ligt op steenworp afstand maar ook Wieringen en de IJsselmeerkust zijn nabij.
Weet wel; het zoogdieren-vissen-weekend is meer dan de naam zegt; naast zoogdieren en vissen, kijken we ook naar dag- en nachtvlinders, vogels, libellen en al het andere wat op ons pad komt.
Wat we gaan doen:

- het waarnemen van vleermuizen met batdetectors,
- het vangen van muizen met inloopvallen,
- het uitzetten van cameravallen,
- het vangen van zeevissen met de zegen en poldervissen met schepnetten,
- grondels door middel van “zaklampvissen”
- het mogelijk zien van zandhagedis en verschillende soorten amfibieën met de ogen,
- Overige zoogdieren vastleggen met cameravallen
- en alles wat verder ons netvlies en/of trommelvlies bereikt (uilen, dag-, & nachtvlinders, libellen, planten...).

Langskomen voor een dag(deel) is ook mogelijk. Dus heb je (weer) zin in een gezellig inventarisatie weekend, waarbij de nadruk zal liggen op zoogdieren en

vissen maar we open staan voor alles! Geef je dan snel op. Er zijn maar een beperkt aan plaatsen beschikbaar dit jaar!
Datum: 8 t/m 10 september 2017
Locatie: groepsaccommodatie Nieuwkarspel, Waarland
Kosten: €90,- (incl. eten, drinken, verblijf en excursies). €25,- (voor alleen eten en excursies). Vervoer is exclusief.
Opgeven: Vóór 1 juli bij: Carola van den Tempel c.vandentempel@natuurlijkezaken.nl vermeld hierbij je naam/adres/tel.nr.
Let op: terugbetaling na annulering is na 1 augustus niet meer mogelijk.

Zondag 3 september 2017 Inventarisatie-excursie Diemen Centrum 2, hHok: 126-483 o.l.v Peter Wetzels
Verzamelen om 10:30 Muiderstraatweg bij het eindpunt van tramlijn 9.(Coördinaten 126.54 - 483.28) Parkeren kan aan de andere kant van het spoor.
Dit hok is de laatste 20 jaar sterk veranderd. Een oude spoordijk, moerasland, en een industrieterrein zijn verdwenen. Gebleven zijn een nieuwe spoordijk, een vooroorlogse woonwijk, een klein stukje veenweide, sportparken, een jaren 80 buurt, een begraafplaats en spoorbegeleidende volkstuinen. Nog in aanbouw is een nieuwbouwwijk. Deze excursie is een herhaling van 14 mei.
De excursie duurt tot 16.00 uur.
Deze excursie is ook voor beginnende inventariseerders. Basiskennis van de flora is vereist. Determineren wordt geoefend met een flora (Heukels of Eggelte).
Aanmelden niet verplicht) bij en informatie van Peter Wetzels kan met een mail naar floronamsterdam@gmail.com. Zet in de titel Aanmelding Diemen Centrum deel 2.

Zondag 17 september 2017 Inventarisatie-excursie Wijk Gein in Amsterdam Zuid: 127-478 o.l.v Peter Wetzels
Verzamelen om 10.30 uur Wethouder de Roosplein aan de zuidoostkant van Metrostation Gein (Coördinaten 127.89 - 478.74)
Een nieuwbouw uit de jaren ‘80 van de vorige eeuw op de rand van het veenweidegebied. Monotone laagbouw met veel groenstroken. In de aangrenzende hokken zijn niettemin onlangs aardige soorten gevonden.
De streepexcursie is bij uitstek geschikt voor beginners. In het najaar ligt de nadruk meer op algemene soorten die vaak het hele jaar goed herkenbaar zijn. Maar er is altijd kans op nieuwkomers die vaak juist in het najaar bloeien. Determineren wordt geoefend met een flora (Heukels of Eggelte).
Aanmelden (niet verplicht) bij en informatie van Peter Wetzels kan met een mail naar floronamsterdam@gmail.com. Zet in de titel Aanmelding Wijk Gein.

Donderdag 5 oktober 2017 Wandeling op het landgoed Leyduin o.l.v. Ria Simon
Een prachtig bosgebied gelegen aan de binnenduinrand op de strandwal tussen Haarlem en Hillegom. We vinden er oude bomen, paddenstoelen en vogels en de in ere herstelde moestuin.
Het betreft een hele dag excursie : lunch, drinken en kijker mee. Het is geen rondwandeling.
OV : bus 80 vanaf busstation Elandsgracht, Amsterdam 9.41 uur naar Haarlem, halte Tempelierstraat. Daar overstappen op bus 50 (ri Leiden) plm. 10.44 uur. Uitstappen halte Kadijk. Hier verzamelen we om 10.45 uur. Vandaar lopen we naar Leyduin via de Manpadslaan in ongeveer 25 minuten.

Donderdag 19 oktober 2017 Lezing: "De paddenstoelen van de Binnenduinrand" verzorgd door Alfons Vaessen
Plaats: Kantine DNO, aanvang 20.00 uur.
De binnenduinrand bij Haarlem is bekend om zijn vele buitenplaatsen van Amsterdamse kooplieden. Een groot aantal daarvan zijn de 19de eeuw ingericht in de Engelse landschapsstijl. Maar de verscheidenheid tussen de buitenplaatsen is groot. Dit weerspiegelt zich ook in de paddenstoelenflora. De meeste buitenplaatsen zijn rijk aan paddenstoelen, maar de variatie in soorten is groot, wat samenhangt met de dominerende bomen en de aanwezigheid van andere landschapstypen. In deze lezing wil ik deze rijkdom en de variatie in de paddenstoelenflora laten zien aan de hand van twee buren die sterk van elkaar verschillen, ook al zijn ze slechts gescheiden door een weg: Elswout en Koningshof in Overveen.

(!) Als vervolg op de lezing wordt er vrijdag 20 oktober een excursie naar Koningshof georganiseerd.

Vrijdag 20 oktober 2017 Paddenstoelen excursie Koningshof o.l.v. Christiane Baethcke & Alfons Vaessen
Koningshof is een van de paddenstoelenkroonjuwelen van Nederland. Koningshof ligt in de binnenduinrand bij Haarlem, net ten westen van het bekendere Elswout. Het gebied bestaat uit gemengd binnenduinbos en duingraslanden op een nog grotendeels intact duinreliëf. Er komen veel zeldzame soorten voor die typisch zijn voor kalkrijke dennenbossen, zoals Koperrode spijkerzwam, Duinbosrussula, Smakelijke melkzwam en Melkboleet, maar ook soorten van duingraslanden, zoals wasplaten, satijnzwammen, aardtongen en knotszwammen. Daarnaast vinden we ook soorten die gebonden zijn aan eik, beuk en berk. Kortom, de paddenstoelenflora is zeer rijk en gevarieerd. Het wordt een excursie van ongeveer vier

uur, dus proviand meenemen.
Verzamelen om 11.00 uur op de parkeerplaats van Landgoed Koningshof, Duinlustweg 26, Overveen.
OV: Sprinter vanaf Amsterdam CS 10.11 uur (ri. Hoorn), uitstappen Haarlem, overstappen, 10.37 uur Bus 81, uitstappen Bushalte Ramplaankwartier, Haarlem. Het is dan nog ongeveer 15 minuten lopen naar de Koningshof.

Zaterdag 21 oktober 2017 Busexcursie naar het Lauwersmeer en omstreken o.l.v. Jan Timmer
In het najaar is het Lauwersmeergebied een verzamelplaats van grote hoeveelheden vogels, heel veel ganzen en zwanen (alle drie de soorten), maar ook steltlopers en roofvogels. We gaan dit spektakel bekijken. Waarschijnlijk brengen we ook een bezoek aan het wad. Op de waddendijk maken we kans op zeldzame vogels als fraters, sneeuwgorzen en heel misschien zelfs ijsgorzen. Het precieze programma en de route zijn op dit moment nog niet bekend. Na afloop sluiten we e.e.a. af met een pannenkoek. Terug in Amsterdam 21.00 uur.
Opstappen en vertrek (deze tijden zijn precies !) – bij aanmelding graag aangeven waar u opstapt (WTC of Sloterdijk):
8.00 uur station Amsterdam-Zuid / WTC, op de Strawinskylaan waar de stadsbussen staan/stoppen.
8.15 uur bij station Sloterdijk, Hanedastraat 2, tegenover Crystal Tower. Zorg dat u er op tijd bent (in noodgevallen kunt u bellen 06-10893577 of stuur een sms naar dit nummer).
De kosten zijn € 35,-- en voor niet-leden introducés € 40,--.
Aanmelden voor deelname bij Lida den Ouden, tel. 020-6412761 / email lida.denouden@het net.nl
De aanmelding is pas definitief na ontvangst van de deelnameprijs: over te maken op ING-rekening IBAN No: NL91INGB 0003506096, t.n.v. KNNV-A'dam, onder vermelding van 'busexcursie 21-10-2017'.

Zaterdag 11 november. 19:30 Extra Algemene ledenvergadering (1) voorafgaand aan Saba-lezing door Michiel Boeken.
Er staan twee onderwerpen op de agenda. Ten eerste de verkiezing van Martin Camphuijsen tot lid van het dagelijks bestuur. Ten tweede een wijziging van de statuten. Om te voorkomen dat we niet ontvankelijk worden verklaard in juridische procedures, zoals onlangs een paar keer is gebeurd, nemen we een extra vermelding op dat we onze doelen ook met juridische middelen kunnen bereiken. Dit was in het verleden altijd al zo, maar rechters hebben de laatste tijd de neiging hier anders tegenaan te kijken.

Aansluitend:
Lezing: "Orchideeën (en keerkringvogels) van Saba" verzorgd door Michiel Boeken
Plaats: Kantine DNO, aanvang 20.00 uur.
Sinds 2010 horen de Caribische eilanden Bonaire, St. Eustatius en Saba bij Nederland. Daarmee is Nederland niet alleen een stuk groter geworden, maar ook hoger en dieper en is de flora en fauna aanmerkelijk uitgebreid.
Michiel Boeken woonde en werkte van 2010 tot 2012 op Saba, en deed daar in zijn vrije tijd onderzoek naar orchideeën en keerkringvogels. Op dit piepkleine eilandje bleken enkele tientallen soorten orchideeën te vinden te zijn, vaak met slechts één of enkele exemplaren. Michiel schetst aan de hand van foto's een beeld van dit kleinste én hoogste eiland van Nederland en haar flora en fauna, met nadruk op de orchideeën.

Dinsdag 14 november 2017 Herfstwandeling Amsterdamse Bos o.l.v. Ria Simon
De jaarlijkse wandeling van ongeveer drie uur omstreeks deze tijd vertrekt om 10.30 uur vanaf de KNNV-iep vóór het bezoekerscentrum De Boswinkel. We kijken naar alles dat we tegenkomen, vaak vele soorten paddenstoelen.
Te bereiken o.a. met buslijnen 170 en 172 connexxion, uitstappen halte Van Nijenrodeweg, vandaar het Bos inlopen naar het bezoekerscentrum, links van de kop van de Bosbaan.

Zondag 26 november 2017 Rondwandeling Middenduin aan de Duinlustweg in Overveen o.l.v. Ria Simon
Een gevarieerd binnenduingebied met steile duinen, gedeeltelijk bebost, en vochtige delen. Dus vogels en paddenstoelen, vooral in het bosgedeelte. Afhankelijk van het weer een hele of halve dag excursie. Proviand en kijker mee.
OV : trein Amsterdam CS 10.26 (Sprinter spr 1, ri Zandvoort), Sloterdijk 10.31 uur. Uitstappen station Overveen (10.48 uur) en daar verzamelen voor het restaurant aan de perronkant om 10.50 uur.

Zaterdag 16 december 2017 19:30 Extra algemene ledenvergadering (2) voorafgaand aan de lezing door Henry Hooghiemstra.
Er staat een onderwerp op de agenda, namelijk een statutenwijziging. Deze stond ook al op de agenda voor 11 november, maar een statutenwijziging moet tweemaal behandeld worden ten behoeve van de vereiste wettelijke grondslag.

Aansluitend Lezing: “Mens, landschap en klimaatverandering in de subtropen” verzorgd door Henry Hooghiemstra.
Plaats: Kantine DNO, aanvang 20.00 uur.
Klimaatverandering heeft vroegere culturen veel problemen gebracht. Zo denkt een oceanografisch-archeologisch team gevonden te hebben wat in het Midden-Oosten de aanleiding tot het Bijbelse verhaal van de zondvloed is geweest. De Maya cultuur in Yucatan (Mexico) kwam waarschijnlijk ten einde door een combinatie van klimaatverandering en de geologische gesteldheid van het gebied waar ze woonden. Vanaf de tijd van de ontdekkingsreizigers was het de mens die het milieu belaagde: we gaan kijken naar de gevolgen die Columbus’ aankomst in de Nieuwe Wereld heeft gehad op het landschap in Hispaniola.

Zaterdag 13 januari 2018 Lezing: “Ringslang en mytologie” verzorgd door Ingo Jansen
Plaats: Kantine DNO, aanvang 20.00 uur.

KNNV, afdeling Amsterdam (opgericht 26 januari 1901)

De afdeling Amsterdam van de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging (KNNV) is de oudste veldbiologische vereniging van Nederland.

De afdeling Amsterdam (www.knnv.nl/amsterdam) heeft als doelen: natuurbeleving, natuurstudie en natuurbescherming en heeft vier werkgroepen op het gebied van planten, paddenstoelen, insecten en vissen, amfibieën en reptielen. Dat wil niet zeggen dat er geen belangstelling is voor zoogdieren, bomen, heesters of beerdiertjes. Sommige leden beschikken over veel, andere over weinig kennis van de natuur. Allen zijn verenigd door hun nieuwsgierigheid en belangstelling voor de natuur.

De afdeling organiseert verschillende activiteiten zoals lezingen, cursussen, inventarisaties, hele- of halve dagexcursies naar 'groene' gebieden in en om Amsterdam en busexcursies naar natuurgebieden in bijvoorbeeld Friesland of Limburg.

Per jaar ontvangen de leden vier keer 'Blaadje', het blad van de afdeling Amsterdam en viermaal 'Natura', het landelijke KNNV-blad. De afdelingsleden kunnen gebruik maken van de faciliteiten van de landelijke KNNV (www.knnv.nl) zoals landelijke werkgroepen, mee doen aan natuurreizen en natuurkampen in binnen- en buitenland en hebben korting op de boeken van de KNNV-uitgeverij.

IK MELD MIJ AAN ALS LID VAN DE KNNV, AFDELING AMSTERDAM
lidmaatschap:lid / huisgenoot (doorhalen wat niet van toepassing is)

naam	m/v
geboortedatum	
adres	
postcode & woonplaats	
telefoonnummer	
E-mail	

Voor een lidmaatschap betaalt u €32,50 per jaar. Een Huisgenootlid betaalt €12,50 per jaar. Jeugdlidmaatschap tot 26 jaar : €17,50 per jaar. IBAN No: NL91 INGB 0003506096, t.n.v. KNNV-
Amsterdam

Het lidmaatschap van de KNNV, afdeling Amsterdam houdt tevens het lidmaatschap in van de landelijke KNNV. U krijgt daardoor mede een abonnement op het blad Natura.
datum ..... handtekening .....
Opsturen aan: Paul van Deursen, Albatrospad 60 1021 TR Amsterdam 020 6855047

U kunt natuurlijk ook lid worden via de website: www.knnv.nl/amsterdam/

Afzender:
LEDENADMINISTRATIE AMSTERDAM
Albatrospad 60
1021 TR Amsterdam

DRUKWERK

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas

postnl